

АНАЛІЗ І ОЦІНКА СТРУКТУРНИХ ПРОЦЕСІВ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

© 2016 ЯРОШЕНКО І. В., СЕМИГУЛІНА І. Б.

УДК 332.145

Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Аналіз і оцінка структурних процесів у соціально-економічному розвитку Харківської області

У роботі здійснено аналіз і оцінку структурних процесів у соціально-економічному розвитку Харківської області. Україна активно інтегрується в сучасне світове товариство, а це передбачає якомога повного дослідження соціально-економічного потенціалу регіонального рівня господарювання, детальне вивчення взаємодії економічних, соціальних і екологічних процесів, що відбуваються на конкретних територіях, суспільних процесів у країні. Для ефективного регіонального управління в Україні одним з пріоритетних напрямів проведення реформ є питання децентралізації управління економікою, оскільки лише ініціатива безпосередньо в регіоні дає можливість забезпечити ефективний розвиток власного господарства та потенціалу. Одними з головних напрямів усунення міжрегіональної диференціації та подолання проблем регіонального розвитку в Україні є модернізація системи адміністративно-територіального устрою та органів місцевого самоврядування. Особливої уваги потребує розгляд питань створення та функціонування самодостатньої територіальної громади, яка визначена базовим рівнем у системі місцевого самоврядування, створення точок економічного зростання як на рівні об'єднаних територіальних громад, так і на регіональному рівні. Доцільно провести додаткові детальні дослідження щодо виявлення причин структурних змін в економіці Харківської області та розробити рекомендації щодо заходів з подолання негативних процесів, що впливають на розвиток територій.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, структурні процеси, структурні зміни, соціально-економічні показники, види економічної діяльності, розвиток територій.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 14.

Ярошенко Ігор Васильович – кандидат економічних наук, завідувач відділу проблем розвитку регіональної економіки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигуліна Ірина Борисівна – молодший науковий співробітник відділу проблем розвитку регіональної економіки, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 332.145

Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Аналіз і оцінка структурних процесів в соціально-економічному розвитку Харківської області

В работе проведены анализ и оценка структурных процессов в социально-экономическом развитии Харьковской области. Украина активно интегрируется в современное мировое сообщество, а это предусматривает глубокое исследование социально-экономического потенциала регионального уровня хозяйства, детальное изучение взаимодействия экономических, социальных и экологических процессов, происходящих на конкретных территориях, общественных процессов в стране. Для эффективного регионального управления в Украине одним из приоритетных направлений проведения реформ является децентрализация управления экономикой, так как только инициатива непосредственно в регионе дает возможность обеспечить эффективное развитие собственного хозяйства и потенциала. Одними из главных направлений устранения межрегиональной дифференциации и преодоления проблем регионального развития в Украине является модернизация системы административно-территориального устройства и органов местного самоуправления. Особого внимания требует рассмотрение вопросов создания и функционирования самодостаточной территориальной громады, которая определена базовым уровнем в системе местного самоуправления, создание точек экономического роста как на уровне объединенных территориальных громад, так и на региональном уровне. Целесообразно провести дополнительные детальныe исследования по выявлению причин структурных изменений в экономике Харьковской области и разработать рекомендации по проведению мероприятий по преодолению негативных процессов, влияющих на развитие территорий.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, структурные процессы, структурные изменения, социально-экономические показатели, виды экономической деятельности, развитие территорий.

Рис.: 4. **Табл.:** 3. **Библ.:** 14.

Ярошенко Игорь Васильевич – кандидат экономических наук, заведующий отделом проблем развития региональной экономики, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Семигуліна Ірина Борисівна – младший научный сотрудник отдела проблем развития региональной экономики, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

UDC 332.145

Yaroshenko I. V., Semigulina I. B. Analyzing and Evaluating Structural Processes in the Socio-Economic Development of Kharkiv Region

In the publication both analysis and evaluation of structural processes in the socio-economic development of Kharkiv region has been conducted. Ukraine is actively integrating into the contemporary global community, and this requires in-depth examination of the socio-economic potential of the regional economy, detailed study of the interaction of economic, social and environmental processes as to specific territories, social processes in the country. For the efficient regional governance in Ukraine one of the priority areas for reforming is decentralization of management of the economy, because only the direct initiatives in the region provide an opportunity to ensure the effective management and development of the region's own economy and potential. One of the main directions towards correction of interregional differentiation and overcoming problems of the regional development in Ukraine is modernization of the administrative-territorial organization together with local self-government bodies. Special attention should be given to consideration of issues on the establishment and functioning of a self-contained territorial community, which is defined as a basic level of a local government system, establishment of points of economic growth, both at the level of the consolidated territorial communities and at the regional level. It is advisable to carry out further detailed studies to determine the causes of structural change in the economy of Kharkiv region and develop recommendations on conducting activities to overcome the negative trends impacting the development of territories.

Keywords: socio-economic development, structural processes, structural changes, socio-economic indicators, types of economic activities, development of territories.

Fig.: 4. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 14.

Yaroshenko Igor V. – PhD (Economics), Head of Department of Regional Economic Problems, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (8 floor, 7 entrance, Derzhprom, 5 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Semigulina Irina B. – Junior Researcher of the Department of Regional Economic Problems, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (8 floor, 7 entrance, Derzhprom, 5 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Соціально-економічний розвиток конкретної території (країни, регіону), його внутрішня стабільність і конкурентоспроможність, зовнішнє позиціонування, тісно пов'язані з правильно прогнозованою тенденцією розвитку, конкретністю поставлених цілей та вибору методів їх досягнення.

Україна активно інтегрується в сучасне світове товариство, а це передбачає якомога повного дослідження соціально-економічного потенціалу регіонального рівня господарювання, детальне вивчення взаємодії економічних, соціальних і екологічних процесів, що відбуваються на конкретних територіях, суспільних процесів у країні, що дає можливість оцінити динаміку, тенденції, поточний стан соціально-економічних складових регіонів та спрогнозувати майбутні перспективи розвитку.

Для ефективного регіонального управління в Україні одним з пріоритетних напрямів проведення реформ залишається питання децентралізації управління економікою, оскільки лише ініціатива в регіоні безпосередньо дає можливість забезпечити ефективний розвиток власного господарства та потенціалу.

Проблемам оцінки, прогнозування та нерівномірності соціально-економічного розвитку як регіонів України, так і регіонів країн світу присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків. Так, необхідно виділити роботи: Долішнього М. І., Варналія З. С., Мокія А. І., Новікової О. Ф., Романюк О. Ф., Романюк С. А., Кизима М. О., А. В. Кузнецова та ін. [1–10].

Однак, внаслідок важливості, складності та взаємозалежності з цілим колом інших соціально-економічних процесів, вищезазначена проблематика залишається у полі постійної уваги дослідників та практиків. Світова практика свідчить, що існують суттєві відмінності та особливості розвитку регіонів та окремих територій в країнах світу, що визначає їх соціально-економічний розвиток. Отже, дослідження, спрямовані на аналіз глобальних та вітчизняних тенденцій, динаміки, структурних процесів соціально-економічного розвитку регіонів та окремих територій країн світу та України, залишаються вкрай актуальними.

Мета статті – здійснити аналіз і оцінку структурних процесів у соціально-економічному розвитку Харківської області.

Завдання статті – провести аналіз і оцінку структурних змін у соціально-економічному розвитку Харківської області. Оцінити рівень структурних змін у промисловості Харківської області. Здійснити аналіз і оцінку відтворювальної структури економіки Харківської області.

За результатами 2012 р. валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) Харківської області складає 82223,0 млн грн, що в індексному виразі до попереднього року становить 98,4%. У тому числі в розрахунок на одну особу – 29 972 грн, або 98,6%.

Індекс обсягу валового регіонального продукту області за 2013 р. складає 98,8% до показників 2012 р.

Обсяг випуску продукції Харківського регіону склав за 2012 р. 174 927,0 млн грн, індекс обсягу випуску продукції (у цінах попереднього року) становить 99,5%. Падіння індексів фізичного обсягу випуску спостеріга-

ється в сільському господарстві – 91,8%; індустріальній сфері: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 97,6%, переробна промисловість – 98,9%, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 99,9%, водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 77,3%; а також у сфері послуг: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 95,7%; фінансова та страхова діяльність – 95,0%; операції з нерухомим майном – 87,4%.

Незначне зростання індексів фізичного обсягу випуску мало місце в будівництві – 100,7%; оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 102,2% та інших видах управлінської та наукової діяльності, адміністративного та допоміжного обслуговування тощо.

За період 2006–2012 рр. структура економіки Харківського регіону (за даними валового випуску продукції та послуг) змінилася: збільшилася питома вага торгівлі – на 3,4 відс. пункту; сільського господарства – на 0,4 відс. пункту; напрямів діяльності у сферах освіти, охорони здоров'я та надання інших послуг (табл. 1). Структура валового випуску продукції та послуг за секторами економіки за 2006 і 2012 рр. по Харківській області показана на рис. 1.

Динаміка структурних змін за секторами економіки регіону (за валовим випуском продукції та послуг) у 2006 і 2012 рр. (рис. 2) показує незначний перерозподіл питомої ваги: зменшення впливу індустріального сектора (промисловість і будівництво) – на 2,6 відс. пункту в бік аграрного сектора і сектора послуг на 0,4 відс. пункту і 2,2 відс. пункту відповідно.

Сума капітальних інвестицій в економіку області за 2013 р. складає 9 292,6 млн грн, у порівнянні з 2010 р. збільшилася на 1 229,2 млн грн, у порівнянні з попереднім роком зменшилася на 5 466,6 млн грн (індексний показник становить 59,6%).

За 2010–2013 рр. збільшилася питома вага капітальних інвестицій в сільському господарстві – на 4,8 відс. пункту (інвестиції зросли на 515,6 млн грн); промисловості – на 7,5 відс. пункту (на 914,2 млн грн); будівництві – на 5,2 відс. пункту (на 547,9 млн грн).

У 2013 р. в економіці регіону працювало 1828,8 тис. осіб, що в порівнянні з 2006 р. менше на 23,0 тис. осіб, або на 1,8%. Структура зайнятого населення по видах економічної діяльності практично не змінилася протягом 2006–2013 рр. Позитивним є збільшення кількості зайнятого населення в сільському господарстві (на 0,8 відс. пункту) і будівництві (на 0,6 відс. пункту) (див. табл. 1).

За результатами 2013 р. підприємствами Харківської області реалізовано промислової продукції на суму 78114,2 млн грн, що більше у порівнянні з 2006 р. на 51060,5 млн грн (2006 р. – 27053,7 млн грн, 2013 р. – 78114,2 млн грн). Індекс промислової продукції області за 2013 р. склав 94,5% до показників 2012 р. Основними видами промислової продукції області є: виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 30,4% (23784,5 млн грн); машинобудування, крім ремонту та монтажу машин і устаткування – 15,9% (12389,0 млн грн); постачання електроенергії, газу, пари та конди-

Таблиця 1

Оцінка структурних змін в економіці регіону (за видами економічної діяльності), %

Вид економічної діяльності	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	Промисловість	Будівництво	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	Діяльність готелів і ресторанів	Діяльність транспорту та зв'язку	Фінансова діяльність	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	Освіта	Охорона здоров'я та соціальної допомоги	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	Усього
2006	7,9	40,6	6,5	8,3	0,7	9,4	8,1	8,2	3,8	2,2	4,3	100,0
2012	8,3	38,9	5,6	11,7	0,7	7,2	2,9	5,0	5,5	2,4	11,8	100,0
приріст 2012–2006 рр.	0,4	-1,7	-0,9	3,4	0,0	-2,2	-5,2	-3,2	1,7	0,2	7,5	-
2010	5,4	24,9	13,0	9,6	0,4	18,6	2,9	11,6	2,4	1,3	9,9	100,0
2013	10,2	32,4	18,2	5,6	0,2	10,0	2,0	4,1	1,4	1,2	14,7	100,0
приріст 2013–2006 рр.	4,8	7,5	5,2	-4,0	-0,2	-8,6	-0,9	-7,5	-1,0	-0,1	4,8	-
2006	12,7	20,3	3,7	25,3	-	6,3	1,3	7,5	8,4	6,1	8,4	100,0
2013	13,5	19,4	4,3	25,0	-	5,7	1,3	3,0	8,3	5,6	13,9	100,0
приріст 2013–2006 рр.	0,8	-0,9	0,6	-0,3	-	-0,6	0,0	-4,5	-0,1	-0,5	5,5	-

Джерело: складено за даними [11–14].

Рис. 1. Структура валового випуску продукції та послуг за секторами економіки за 2006 і 2012 рр. по Харківській області
Джерело: складено за даними [11–14].

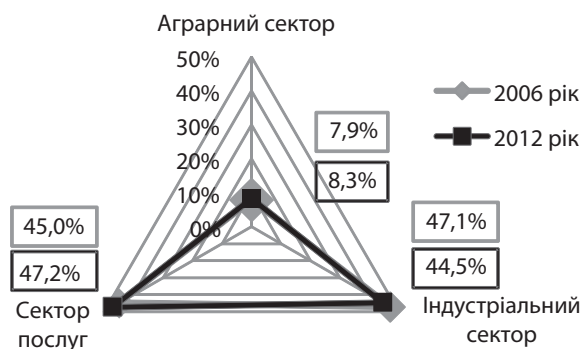

Рис. 2. Динаміка структурних змін за секторами економіки (валовий випуск продукції та послуг) за 2006 і 2012 рр. по Харківській області

Джерело: складено за даними [11–14].

ційованого повітря і водопостачання; каналізація, поводження з відходами разом (відповідно до КВЕД 2010) – 21,4% (16734,8 млн грн) (табл. 2).

За період 2006–2013 рр. структура промислової продукції практично не змінилася. Найбільш вагомі зміни питомої ваги мають місце: у бік збільшення по добувній промисловості та розробленню кар'єрів – на 3,5 відс. пункту; виробництву харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 1,3 відс. пункту; у бік зменшення по машинобудуванню – на 2,2 відс. пункту.

Станом на 31.12.2013 р. сума прямих іноземних інвестицій в промисловість становить 370,4 млн дол. США і зросла за період з кінця 2006 р. в 1,4 разу (на 109,7 млн дол. США). Проте зменшилася частка інозем-

них інвестицій у промисловість в загальній сумі інвестувань в економіку регіону на 9,0 відс. пункту (з 25,7% на 31.12.2006 р. до 16,7% – на 31.12.2013 р.).

За вказаний період відбулися зміни в структурі промислових сфер, в яких зацікавлені іноземні інвестори: 50,3% – інвестовано у виробництво іншої неметалевої продукції (збільшення за 2006–2013 рр. на 162,1 млн грн); 23,5% – у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (зменшення за 2006–2013 рр. на 25,3 млн грн).

Сума капітальних інвестицій в промисловість області за 2013 р. складає 2890,3 млн грн, у порівнянні з 2010 р. збільшилася на 886,2 млн грн, у порівнянні з попереднім роком зменшилася на 25,3 млн грн (індексний показник становить 99,6%).

За 2010–2013 рр. збільшилася питома вага капітальних інвестицій в машинобудуванні – на 17,7 відс. пункту (інвестиції зросли на 705,2 млн грн); у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 4,0 відс. пункту (на 235,6 млн грн).

У 2013 р. у промисловості регіону працювало 174,8 тис. осіб, що в порівнянні з 2006 р. менше на 33,6 тис. осіб, або на 16,1%. Зміни в структурі середньорічної кількості зайнятого населення по видах економічної діяльності безпосередньо пов'язані з економічним станом промислових підприємств. За період 2006–2013 рр. збільшення показників спостерігається в добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 0,5 відс. пункту; виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 6,7 відс. пункту; найбільше зменшення має місце в машинобудуванні – на 8,0 відс. пункту (див. табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка структурних змін в промисловості регіону, %

Види промислової діяльності	Добування													Інші	Усього
	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	Легка промисловість	Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	Целюлозно-паперова промисловість; видавнича діяльність	Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	Хімічна і нафтохімічна промисловість	Виробництво іншої неметалевої продукції	Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	Машинобудування	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води					
Обсяг реалізованої продукції, %	2006	3,2	29,1	1,5	0,7	3,8	6,6	4,7	5,8	3,4	18,1	20,2	2,9	100,0	
	2013	6,7	30,4	1,1	3,5	4,3	4,3	3,4	6,8	3,0	15,9	21,4	3,5	100,0	
приріст 2013–2006 рр.	2006	0,0	42,3	1,0	16,3	1,2	1,2	9,3	9,3	9,7	6,4	2,1	2,0	100,0	
	2013	0,1	23,0	0,6	9,2	...*	...*	1,3	50,3	3,4	6,9	1,0	3,5	100,0	
Прямі іноземні інвестиції, %	2006	0,1	-19,3	-0,4	-7,1	-	-	-8,0	41,0	-6,3	0,5	-1,1	1,5	-	
	2013	2,5	14,6	3,1	3,3	0,7	0,7	4,9	5,1	3,9	42,2	17,0	2,1	100,0	
Кількість зайнятих працівників, %	2006	3,0	14,3	2,3	3,1	0,7	0,7	3,9	5,7	3,3	34,2	23,7	5,8	100,0	
	2013	0,5	-0,3	-0,8	-0,2	0,0	0,0	-1,0	0,6	-0,6	-8,0	6,7	3,7	-	
Капітальні інвестиції, %	2010	2,9	27,4	1,9	6,4	0,4	0,4	11,2	10,8	2,0	22,0	13,6	1,0	100,0	
	2013	1,2	19,6	1,1	3,4	...*	...*	4,8	9,2	2,1	39,7	17,6	1,3	100,0	
приріст 2013–2010 рр.	2010	-1,7	-7,8	0,8	-3,0	-	-	-6,4	-1,6	0,1	17,7	4,0	0,3	-	

Примітка: ...* – інформація конфіденційна відповідно до Закону України «Про державну статистику».

Джерело: складено за даними [11–14].

За результатами 2012 р. валова додана вартість (у фактичних цінах) Харківської області (табл. 3) складає 71 427,0 млн грн, у тому числі у розрахунку на одну особу – 26 037 грн. Індекс змін до попереднього року становить 98,5%. Падіння індексів фізичного обсягу валової доданої вартості спостерігається в сільському господарстві – 93,1%; промисловій сфері: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 97,8%, переробна промисловість – 98,6%, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 93,7%, водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 70,7%, будівництві – 97,4%; а також у сфері послуг: транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 88,4%; фінансова та страхова діяльність – 95,8%; операції з нерухомим майном – 90,8%.

Незначне зростання індексів фізичного обсягу ВДВ мало місце в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 100,5% та інших видах управлінської та наукової діяльності, адміністративного та допоміжного обслуговування тощо.

Зміну структури ВДВ за видами економічної діяльності у 2006 р. і 2012 р. по Харківській області наведено на рис. 3.

Фактичні показники валової доданої вартості за 2006–2012 рр. і прогноз на 2013–2016 рр. з виведенням

рівняння тренду і коефіцієнта детермінації показано на рис. 4.

Відповідно до проведених (методом екстраполяції за середнім темпом зростання) розрахунків прогнозних сум ВДВ регіону в розрізі галузей економіки у 2013–2016 роках, на основі фактичних показників 2006–2012 рр., прогнозується зміна галузевої структури ВДВ Харківської області у 2016 р. у порівнянні з 2012 р. у бік збільшення питомої ваги аграрного сектора – на 1,9 відс. пункту і сфери послуг – на 1,1 відс. пункту за рахунок зниження частки промислового сектора на 3,0 відс. пункти.

ВИСНОВКИ

Представлений аналіз і оцінка структурних процесів у соціально-економічному розвитку Харківської області дозволяє зробити такі основні висновки.

1. Індекс обсягу валового регіонального продукту області:

- ✦ за 2012 р. складає 98,4% до показників 2011 р.;
- ✦ за 2013 р. складає 98,8% до показників 2012 р.

2. За період 2006–2012 рр. структура економіки Харківського регіону (за даними валового випуску продукції та послуг) змінилася: збільшилася питома вага торгівлі – на 3,4 відс. пункту; сільського господарства – на 0,4 відс. пункту; напрямів діяльності у сферах освіти, охорони здоров'я та надання інших послуг.

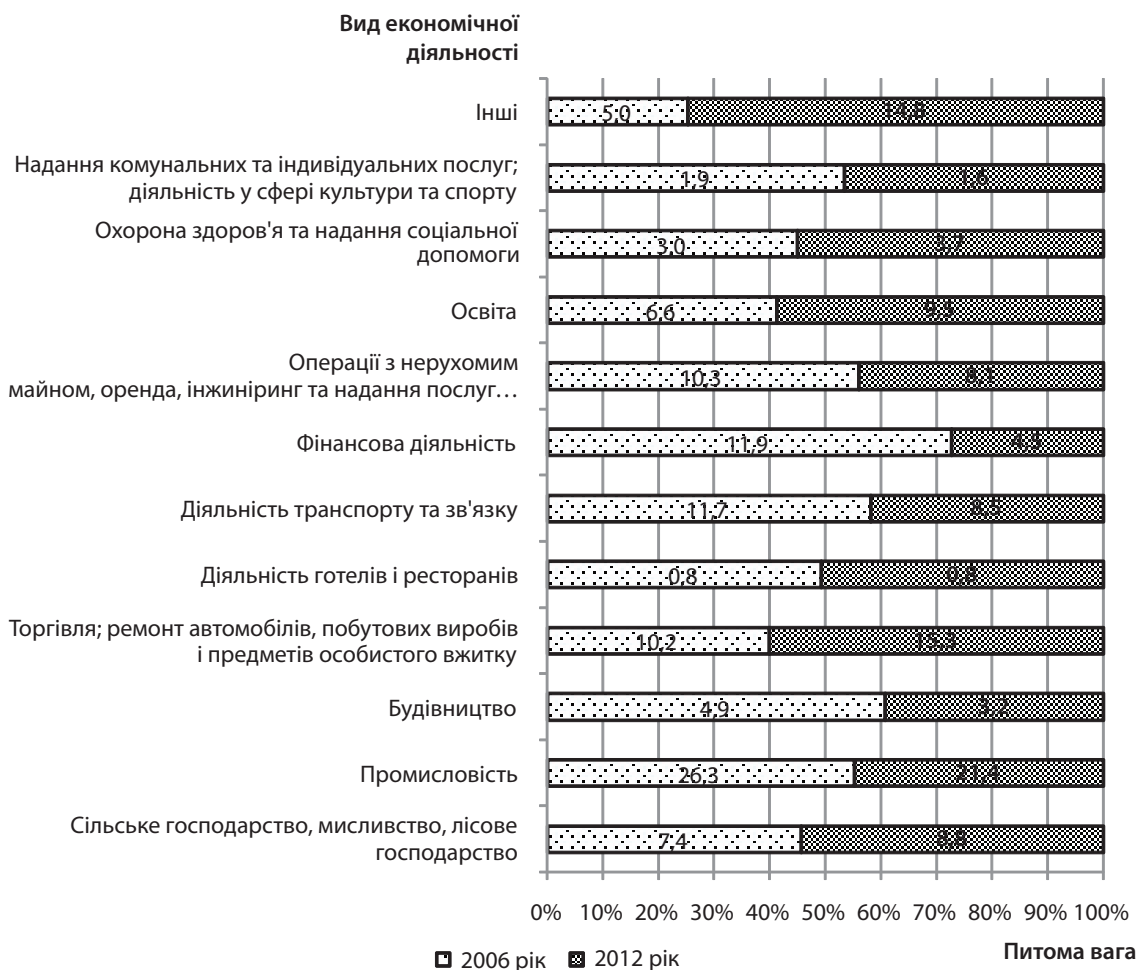

Рис. 3. Зміна структури ВДВ за видами економічної діяльності у 2006 р. і 2012 р. по Харківській області

Джерело: складено за даними [11–14].

Оцінка відтворювальної структури економіки регіону, %

Вид економічної діяльності	Оцінка відтворювальної структури економіки регіону, %													Усього	
	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	Промисловість	Будівництво	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	Діяльність готелів і ресторанів	Діяльність транспорту та зв'язку	Фінансова діяльність	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	Освіта	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	Інші	Усього		
Валова додана вартість, млн грн	2006	2136	7613	1421	2951	222	3396	3446	2989	1921	867	541	1451	28954	
	2007	2772	9799	1935	5291	295	4085	5692	4563	2360	1094	713	1789	40388	
	2008	3118	12644	2007	8573	423	4783	9412	5733	3118	1404	936	2481	54632	
	2009	3171	11917	1846	8631	352	5328	8944	6261	3499	1664	987	2529	55129	
	2010	3908	12999	2334	9337	480	5960	8934	6921	3887	2089	1114	2787	60750	
	2011	6298	13939	2509	11722	575	7328	7232	8855	4379	2314	1323	2922	69396	
	2012	6267	15251	2267	10943	564	6038	3194	5789	6761	2618	1162	10573	71427	
	темп зростання 2012/2006 рр., %	293,4	200,3	159,5	370,8	254,1	177,8	92,7	92,7	193,7	352,0	302,0	214,8	728,7	246,7
	Валовий випуск продукції та послуг, млн грн	2006	5375	27588	4403	5604	491	6398	5507	5599	2557	1500	1020	1910	67952
		2012	14433	68079	9824	20395	1179	12632	5125	8714	9556	4241	2330	18419	174927
темп зростання 2012/2006 рр., %		268,5	246,8	223,1	363,9	240,1	197,4	93,1	155,6	373,7	282,7	228,4	964,3	257,4	
Проміжне споживання, млн грн	2006	3239	19975	2982	2653	269	3002	2061	2610	636	633	479	459	38998	
	2012	8166	52828	7557	9452	615	6594	1931	2925	2795	1623	1168	7846	103500	
	темп зростання 2012/2006 рр., %	252,1	264,5	253,4	356,3	228,6	219,7	93,7	112,1	439,5	256,4	243,8	1709,4	265,4	
Частка проміжного споживання у валовому випуску, %	2006	60,3	72,4	67,7	47,3	54,8	46,9	37,4	46,6	24,9	42,2	47,0	24,0	57,4	
	2012	56,6	77,6	76,9	46,3	52,2	52,2	37,7	33,6	29,2	38,3	50,1	42,6	59,2	
	темп зростання 2012/2006 рр., %	93,9	107,2	113,6	97,9	95,2	111,3	100,7	72,0	117,6	90,7	106,7	177,3	103,1	
приріст 2012-2006 рр. (+, -)	-3,7	5,2	9,2	-1,0	-2,6	5,3	0,3	-13,0	4,4	3,2	-3,9	18,6	1,8		

Джерело: складено за даними [11-14].

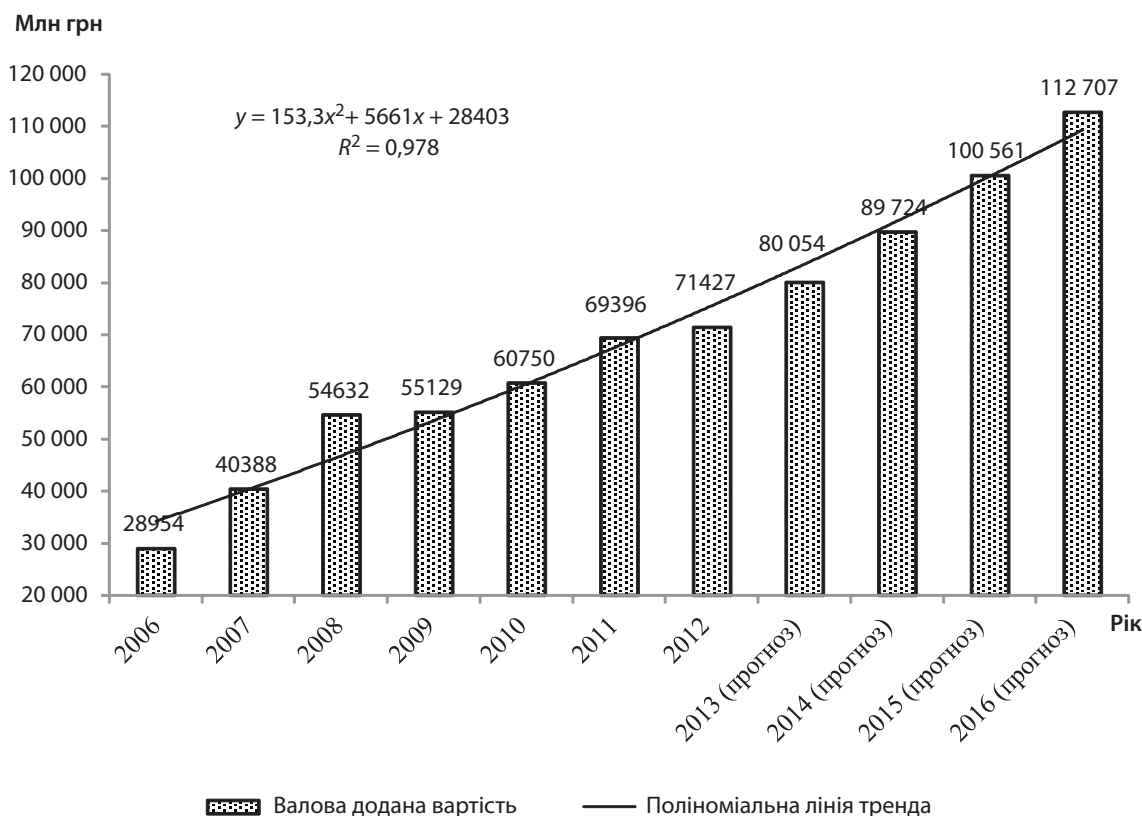

Рис. 4. Валова додана вартість в Харківській області у 2006–2012 рр. і прогноз на 2013–2016 рр.

Джерело: складено за даними [11–14].

3. Динаміка структурних змін за секторами економіки регіону (за валовим випуском продукції та послуг) у 2006 і 2012 рр. показує незначний перерозподіл питомої ваги: зменшення впливу індустріально сектора (промисловість і будівництво) – на 2,6 відс. пункту в бік аграрного сектора і сектора послуг на 0,4 відс. пункту і 2,2 відс. пункту відповідно.

4. За період 2006–2012 рр. структура ВДВ за видами економічної діяльності по Харківській області змінилася таким чином:

- ✦ сільське господарство – частка ВДВ у загальному обсязі збільшилась на 1,4 відс. пункту (із 7,4% у 2006 р. до 8,8% у 2012);
- ✦ промисловість – зменшилась на 4,9 відс. пункту (з 26,3% до 21,4%);
- ✦ будівництво – зменшилась на 1,7 відс. пункту (з 4,9% до 3,2%);
- ✦ торгівля – збільшилась на 5,1 відс. пункту (з 10,2% до 15,3%);
- ✦ транспорт і зв'язок – зменшилась на 3,2 відс. пункту (з 11,7% до 8,5%);
- ✦ фінансова діяльність – зменшилась на 6,7 відс. пункту (з 11,9% до 4,5%);
- ✦ операції з нерухомим майном – зменшилась на 2,2 відс. пункту (з 10,3% до 8,1%);
- ✦ освіта – збільшилась на 2,9 відс. пункту (з 6,6% до 9,5%);
- ✦ охорона здоров'я та соціальна допомога – збільшилась на 0,7 відс. пункту (з 3,0% до 3,7%).

5. За 2010–2013 рр. збільшилась питома вага капітальних інвестицій в сільському господарстві – на 4,8

відс. пункту (інвестиції зросли на 515,6 млн грн); промисловості – на 7,5 відс. пункту (на 914,2 млн грн); будівництві – на 5,2 відс. пункту (на 547,9 млн грн).

6. Структура зайнятого населення по видах економічної діяльності практично не змінилася протягом 2006–2013 рр. Позитивним є збільшення кількості зайнятого населення в сільському господарстві (на 0,8 відс. пункту) і будівництві (на 0,6 відс. пункту).

7. За період 2006–2013 рр. структура промислової продукції практично не змінилася. Найбільш вагомі зміни питомої ваги мають місце: у бік збільшення по добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 3,5 відс. пункту; виробництву харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 1,3 відс. пункту; у бік зменшення по машинобудуванню – на 2,2 відс. пункту.

8. Основними видами промислової продукції області є: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 30,4%; машинобудування, крім ремонту та монтажу машин і устаткування – 15,9%; постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря і водопостачання; каналізація, поводження з відходами разом (відповідно до КВЕД 2010) – 21,4%.

9. Станом на 31.12.2013 р. сума прямих іноземних інвестицій в промисловість становить 370,4 млн дол. США і зросла за період з кінця 2006 р. в 1,4 разу (на 109,7 млн дол. США). Проте зменшилась частка іноземних інвестицій в промисловість у загальній сумі інвестицій в економіку регіону на 9,0 відс. пункту (з 25,7% на 31.12.2006 р. до 16,7% – на 31.12.2013 р.).

Відбулися зміни в структурі промислових сфер, в яких зацікавлені іноземні інвестори: 50,3% – інвесто-

вано у виробництво іншої неметалевої продукції (збільшення за 2006–2013 рр. на 162,1 млн грн); 23,5% – у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (зменшення за 2006–2013 рр. на 25,3 млн грн).

За 2010–2013 рр. збільшилась питома вага капітальних інвестицій в машинобудуванні – на 17,7 відс. пункту (інвестиції зросли на 705,2 млн грн); виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 4,0 відс. пункту (на 235,6 млн грн).

10. У 2013 р. у промисловості регіону працювало 174,8 тис. осіб, що в порівнянні з 2006 р. менше на 33,6 тис. осіб, або на 16,1%. Зміни в структурі середньорічної кількості зайнятого населення по видах економічної діяльності безпосередньо пов'язані з економічним станом промислових підприємств. За період 2006–2013 рр. збільшення показників спостерігається в добувній промисловості та розробленні кар'єрів – на 0,5 відс. пункту; виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 6,7 відс. пункту; найбільше зменшення має місце в машинобудуванні – на 8,0 відс. пункту.

11. Доцільно провести додаткові детальні дослідження щодо виявлення причин структурних змін в економіці Харківської області та розробити рекомендації щодо заходів подолання негативних процесів, що впливають на розвиток територій. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Варналій З. С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новикова та ін. / Національний ін-т стратегічних досліджень / За ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

2. Кизим Н. А. Программно-целевой подход к государственному управлению социальной напряженностью в регионах страны : монографія / Н. А. Кизим, В. В. Узунов. – Х. : ИД «ИНЖЕК», 2007. – 204 с.

3. Кизим Н. А. Неравномерность регионального развития в Украине: теоретико-методические основы и инструментарий оценки : монографія / Н. А. Кизим, Е. В. Раевнева, А. Ю. Бобкова. – Х. : ФЛП Либуркина Л. М.; ИД «ИНЖЭК», 2011. – 200 с.

4. Региональная политика стран ЕС / Центр европейских исследований ИМЭМО РАН / Отв. ред. А. В. Кузнецов. – М. : ИМЭМО РАН, 2009. – 230 с.

5. Макроекономічне прогнозування та його принципи. Національна економіка : навч. посіб. / [В. І. Мельникова, О. П. Мельникова, Т. В. Сідлярук та ін.]. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 248 с.

6. Присенко Г. В. Прогнозування соціально-економічних процесів : навч. посіб. / Г. В. Присенко, Є. І. Равікович. – К. : КНЕУ, 2005. – 378 с.

7. Полякова О. Ю. Підходи до експрес- і фундаментальної діагностики проблем соціально-економічного розвитку регіонів / О. Ю. Полякова, І. В. Ярошенко, І. Б. Семигуліна // Бізнес Інформ. – 2014. – № 6. – С. 52–57.

8. Ярошенко І. В. Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу / І. В. Ярошенко // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 45–53.

9. Ярошенко І. В. Світовий та вітчизняний досвід підтримки проблемних регіонів / І. В. Ярошенко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 10. – С. 79–86.

10. Ярошенко І. В. Аналіз існуючих систем прогнозування соціально-економічного розвитку у світі та Україні / І. В. Ярошенко, І. Б. Семигуліна // Бізнес Інформ. – 2015. – № 11. – С. 58–65.

11. Північно-східний економічний район [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>

12. Статистичний збірник «Регіони України 2013». Частина I, II. – Київ, 2014.

13. Статистичний щорічник Харківської області за 2013 рік / Головне управління статистики у Харківській області. – Харків, 2014.

14. Головне управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>

REFERENCES

“Holovne upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti” [Department of Statistics in the Kharkov region]. <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>

Kizim, N. A., and Uzunov, V. V. *Programmno-tselevoy podkhod k gosudarstvennomu upravleniyu sotsialnoy napriazhennostyu v regionakh strany* [Software and targeted approach to the governance of social tensions in the country]. Kharkiv: INZHEK, 2007.

Kizim, N. A., Rayevneva, E. V., and Bobkova, A. Yu. *Neravnomernost regionalnogo razvitiya v Ukraine: teoretiko-metodicheskiye osnovy i instrumentariy otsenki* [Uneven regional development in Ukraine: theoretical and methodological framework and assessment tools]. Kharkiv: FLP Liburkina L. M.; ID «INZHEK», 2011.

Melnykova, V. I. et al. *Makroekonomichne prohozuvannia ta yoho pryntsyipy. Natsionalna ekonomika* [Macroeconomic forecasting and its principles. National economy]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2012.

Prysenko, H. V., and Ravikovych, Ye. I. *Prohozuvannia sotsialno-ekonomichnykh protsesiv* [Predicting the socio-economic processes]. Kyiv: KNEU, 2005.

Poliakova, O. Yu., Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Pidkhydy do ekspres- i fundamentalnoi diahnostryky problem sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv” [Approaches to rapid diagnosis and fundamental problems of socio-economic development]. *Biznes Inform*, no. 6 (2014): 52-57.

“Pivnichno-skhidnyi ekonomichnyi raion” [Northeast Economic Region]. <http://uk.wikipedia.org>

Regionalnaya politika stran ES [Regional policy of the EU]. Moscow: IMEMO RAN, 2009.

Rehiony Ukrainy 2013 [Regions of Ukraine 2013]. Kyiv, 2014. *Statystychniy shchorichnyk Kharkivskoi oblasti za 2013 rik* [Statistical Yearbook of the Kharkiv region in 2013]. Kharkiv, 2014.

Varnalii, Z. S. et al. *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorytety sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2005.

Yaroshenko, I. V. “Svitovyi ta vitchyzniani dosvid pidtrymky problemnykh rehioniv” [National and international support to troubled regions]. *Biznes Inform*, no. 10 (2014): 79-86.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Analiz isnuuychkh system prohozuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku u sviti ta Ukraini” [Analysis of existing systems of forecasting social and economic development in the world and Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 11 (2015): 58-65.

Yaroshenko, I. V. “Analiz sotsialno-ekonomichnoho rozvytku problemnykh rehioniv krain Yevropeiskoho Soiuzu” [Analysis of socio-economic development of problematic regions of the European Union]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2014): 45-53.